ปัจจัยคัดสรรที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

Selected Factors Related to Stress among Village Health Volunteers Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province

วนิชยา กรูห์น

Wanitchaya Gruhn

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชีวิตและความตายคณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพระนครศรีอยุธยา 13170

Master of Arts Program in Psychology of Life and Death, Faculty of Humanities,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya 13170

*Corresponding author E-mail: Wanitchaya_Gruhn@gmail.com

Received: *01 August 2023*, **Revised:** *20 August 2023,* **Accepted:** *19 December 2023*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความเครียดของ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยคัดสรรกับความเครียด อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 335 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย เชิงพรรณนา ซึ่งประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน คำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ผลวิจัยพบว่า 1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) พบว่า ส่วนใหญ่อาสาสมัครสาธารณสุขมีความเครียดระดับปานกลาง จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 73.1 มีความเครียดน้อย จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 12.8 มีความเครียดสูง จำนวน 25 คิดเป็นร้อยละ 7.5 และเครียดรุนแรง จำนวน 22 คิดเป็นร้อยละ 6.6 2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยคัดสรรกับความเครียดของ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัจจัยคัดสรรได้แก่ ลักษณะงานมีค่าความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียด (r=.162**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านทัศนคติต่องานทางบวกมีค่าความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียด (r=.132*) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์ทางบวก (r=.189**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และปัจจัยด้านการสนับสนุนมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเครียดในระดับต่ำ และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: ปัจจัยคัดสรร, ความเครียด, อาสาสมัครสาธารณสุข

Abstract

This research aims to 1) examine the stress levels among Village Health Volunteers (VHV) in Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province, and 2) investigate the relationship between selected factors and the stress levels of the VHVs in the same district. The study employs correlational research design, collecting data through questionnaires from a sample of 335 individuals. Descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics, using correlation coefficients, were utilized for data analysis.

The findings revealed that 1) most VHVs experienced moderate stress levels, with 245 individuals (73.1%) falling into this category. A total of 43 individuals (12.8%) reported low stress levels, while 25 individuals (7.5%) experienced high stress, and 22 individuals (6.6%) were found to have severe stress. 2) The analysis of the relationship between selected factors and VHV stress levels indicated that job characteristics had a statistically significant positive correlation with stress ($r = .162^{**}$, $p < .01$). Additionally, a positive attitude towards work was positively correlated with stress ($r = .132^{*}$, $p < .05$), and knowledge and skills in job performance were positively correlated with stress ($r = .189^{**}$, $p < .01$). However, Support had a negative relationship with stress, but the relationship was not statistically significant.

Keywords: Selected factors, stress, public health volunteers.

บทนำ

สภาพสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการศึกษา จึงส่งผลให้การดำเนินชีวิตประจำวันของประชากร มีความรีบเร่ง ดิ้นรนต่อสู้ เพื่อให้ได้มาสิ่งที่ต้องการและความอยู่รอด จึงทำให้เกิดการแข่งขันกันและมีความกดดันมากขึ้น จึงก่อให้เกิดความเครียดตามมา (วิภัสสร มากนคร และคณะ, 2563:251-252) ความเครียดเป็นปัญหาด้านสุขภาพจิต และส่งผลต่อปัญหาสุขภาพกาย เช่น โรคหัวใจ โรคนอนไม่หลับและโรคเกี่ยวกับระบบย่อยอาหาร (กชกร ธรรมนำศีล, 2564:61-62) เซลย์ กล่าวว่าเมื่อร่างกายถูกคุกคาม (Stressor) จะทำให้เกิดความเครียด ซึ่งอาจเป็นสิ่งทำให้ความสมดุลของร่างกายเปลี่ยนแปลงไป และเกิดการตอบสนองของบุคคลต่อตัวกระตุ้นนั้น โดยมีสาเหตุจากภายในบุคคลได้แก่ สุขภาพทางกาย ส่วนสาเหตุภายนอกบุคคล ได้แก่ เศรษฐกิจ (รายได้) และสาเหตุระหว่างบุคคล ได้แก่ สัมพันธภาพ สภาพแวดล้อมทางสังคม

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 ถึงปัจจุบัน ซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงจนเกิดการแพร่กระจายในไทยและคนทั่วโลกมีผู้คนเจ็บป่วยและล้มตายจำนวนมาก กลายเป็นความสูญเสียครั้งใหญ่ของมนุษยชาติ โดยผลกระทบทางตรง ผลกระทบด้านสุขภาพ เริ่มตั้งแต่การมีผู้เจ็บป่วยจากการติดเชื้อจำนวนมากนำไปสู่ค่าใช้จ่ายในการรักษาและสิ่งที่ตามมาคือการเสียชีวิตจึงต้อง

ป้องกันตนเองเพื่อให้มีชีวิตรอด ด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่ต่างจากวิถีเดิม ๆ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์กับการเกิดความเครียด เกิดอารมณ์หงุดหงิด คับข้องใจ ไม่พึงพอใจในการทำงาน ชอบใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ถ้ามีความเครียดสะสมไว้นานๆ ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง การทำงานล่าช้ากว่าปกติและส่งผลเสียต่อองค์กรโดยรวมได้ สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความเครียด ได้แก่ รายได้ ฐานะทางการเงิน และลักษณะการทำงาน เช่น โครงสร้างของงาน ลักษณะงานสภาพทางกายภาพและองค์กร ความก้าวหน้าในสาขาอาชีพ การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในการทำงานใหม่ การปฏิบัติงานที่หนักเกินกว่าความสามารถและมากเกินไป จนไม่มีเวลาพักผ่อน นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตตามมาภายหลังจากการเป็นโรคได้ (ศศิวิมล แสงจันทร์ และคณะ, 2563:220-221)

รัฐบาลและกระทรวงสาธารณสุขไทยได้ตระหนักและให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบบริการสุขภาพภาคประชาชน โดยเฉพาะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ถือเป็นหัวใจสำคัญต่อระบบสุขภาพเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชน การดูแลสุขภาพของตน ครอบครัว และชุมชน โดยมีการจัดอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ อสม. โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ กล่าวว่า อสม. ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและยังมีหน้าที่หลักทางครอบครัวที่ต้องดูแล อสม. ร้อยละ 44.4 มีอาชีพเกษตรกร และร้อยละ 25.4 ทำงานรับจ้าง ข้อจำกัดในเรื่องอาชีพที่ต้องทำมาหากินและเลี้ยงดูครอบครัวจึงไม่สามารถคาดหวังให้ (อสม.) ให้เวลาอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลาได้ ภาระที่ อสม. ต้องรับผิดชอบดูแลนี้ อาจก่อให้เกิดความเครียดซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้ปฏิบัติงานได้ (เกศินี วีรศิลป์ และคณะ, 2564: 2-4)

จากการสำรวจงานวิจัยค้นพบว่า มีงานวิจัยหลายชิ้นได้กล่าวถึง สาเหตุทำให้เกิดความเครียดต่อผู้คนหนึ่งในสาเหตุหลัก คือปัญหาเรื่องงาน และพบว่าในการทำงานนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากปัจจัยด้านจิตสังคม และสภาวะการทำงาน อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ พฤติกรรม สอดคล้องกับการศึกษาของ Harrison ที่พบว่า การทำงานในชุมชน มีทั้งความซับซ้อน ความยากและปริมาณงานที่มาก รวมถึงการจ่ายค่าแรงให้น้อย และมีสวัสดิการจำกัด ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงในด้านความเครียดของคนทำงานให้กับชุมชน สามารถกล่าวได้ว่าอาสาสมัครสาธารณะสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงานและอาจมีหลายคนเป็นหัวหน้าครอบครัว ต้องรับปัญหาต่าง ๆ ภายในบ้านและของคนในชุมชน ดังนั้นอาจก่อให้เกิดความเครียดในการปฏิบัติงาน อสม. ได้ (คัชนียา หวานอารมณ์ และคณะ, 2562: 14-15)

ในหลักการพุทธ สาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียดตามหลักพุทธศาสนาคือ อกุศลจิตที่มีองค์ประกอบสำคัญ 3 อย่างคือ โมหะ โลภะและโทสะ ซึ่งส่งผลให้เกิดการแสดงพฤติกรรมออกมาเป็นความคิด การพูด การแสดงออกที่เป็นทุจริตในระดับอนุสัย นิวรณ์และวิตกกมลกิเลส (พระกิติคุณ สิริคุโณ, 2565:136-137) ฉะนั้นการแก้ไขปัญหาความเครียดด้วยหลักธรรมทางจิตวิทยาแนวพุทธคือ ต้องเริ่มแก้ปัญหาทางจิตใจ เพราะความเครียดในทางจิตวิทยาแนวพุทธนั้นมีลักษณะเป็นทุกข์ทางใจ เร่าร้อน คับข้องใจ หรือเดือดร้อนทางใจซึ่งจัดว่าเป็นอกุศลจิต มีความเศร้าหมองทางใจ ทำให้ขาดสมาธิ จิตฟุ้งซ่าน พุทธปรัชญาเถรวาทมีหลักธรรมไว้เพื่อแก้ทุกข์ทางใจโดยตรง ได้แก่ หลักของโยโสมนสิการ คือพิจารณาอย่างแยบคายรอบด้านคิดอย่างมีเหตุ มีผลถูกหลักความเป็นจริง รู้จักหลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ รู้จักความดับทุกข์ และรู้จักข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์ และหลักการเจริญสติปัฏฐาน 4 คือ มีสติกำหนดรู้ กาย เวทนา จิต ธรรม เข้าใจหลักไตรลักษณ์ในทุกสรรพสิ่งว่าไม่เที่ยง ทุกสรรพสิ่งต้องเปลี่ยนแปลง เป็นทุกข์ คือไม่สามารถดำรงทนอยู่ในสภาพนั้นได้ และเป็นอนัตตา ไม่

ISSN: 3088-3296 (Online)

สามารถจะบังคับให้เป็นอย่างใจอยากได้ เมื่อมีความเข้าใจความเป็นจริงของสรรพสิ่งก็สามารถมองเรื่องที่เกิดขึ้นกับชีวิตว่าเป็นเรื่องธรรมดาของชีวิตที่ต้องประสบพบเจอก็จะทำให้จิตใจเกิดการผ่อนคลายจากความเครียดกับอาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอปากช่อง (อุทัย ภูมิประมาณ และคณะ, 2565: 33-34)

บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอผลการวิจัย เรื่องปัจจัยคัดสรรที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุขโดยคาดหวังว่าผลการวิจัยในครั้งนี้จะทราบปัจจัยสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดความเครียดกับอาสาสมัครสาธารณสุข และใช้หลักคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งกล่าวถึง วิธีกำจัดความเครียดด้วยรู้จักหลักของอริยสัจ 4 คือ รู้ทุกข์ รู้จักเหตุแห่งทุกข์ รู้จักความดับทุกข์ และรู้จักข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์ และหลักสติปัฏฐาน 4 คือ มีสติกำหนดรู้กาย เวทนา จิต ธรรม เข้าใจหลักไตรลักษณ์ และเป็นอนัตตา ไม่สามารถจะบังคับบัญชาให้เป็นอย่างใจอยากได้เมื่อมีความเข้าใจความเป็นจริงของสรรพสิ่ง ก็สามารถมองเรื่องที่เกิดขึ้นกับชีวิตว่าเป็นธรรมดาของชีวิตที่ต้องประสบพบเจอ เมื่อเกิดมีขึ้นสุดท้ายก็ดับไปเป็นธรรมดา ทำให้จิตเกิดความผ่อนคลายจากความเครียดได้มาก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเครียดของ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อศึกษาปัจจัยคัดสรรที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมในการวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยคัดสรรที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก คือ 1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเครียด 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเครียด และ 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ความเครียดเป็นภาวะที่บุคคลรับรู้ว่ามีความต้องการหรือภาระที่เกินกว่าความสามารถของตนเองในการรับมือ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Lazarus และ Folkman ที่อธิบายว่า ความเครียดเกิดขึ้นเมื่อบุคคลประเมินสถานการณ์ว่าเป็นภัยคุกคามต่อสุขภาวะของตน งานวิจัยของ กชกร ธรรมนำศีล (2564) พบว่า ความเครียดส่งผลกระทบต่อทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต รวมถึงประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิภัสสร มากนคร และคณะ (2563) ที่พบว่า ปัจจัยด้านการทำงานและปัจจัยทางครอบครัวส่งผลต่อความเครียดของบุคลากรสาธารณสุข

สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเครียด งานวิจัยของ ศศิวิมล แสงจันทร์ และคณะ (2563) ระบุว่า รายได้ ฐานะทางการเงิน และลักษณะการทำงานมีความสัมพันธ์กับระดับความเครียด นอกจากนี้การศึกษาของ ศิริลักษณ์ สุธรรม และคณะ (2563) ยังพบว่า ปัจจัยในการทำงานด้านลักษณะงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านสภาพแวดล้อมขององค์กร ส่งผลเชิงลบต่อความเครียดในการทำงาน

การศึกษาของ ธนากร โพนสูง และคณะ (2565) ยังพบว่า ระดับความเครียดของพยาบาลวิชาชีพมากที่สุดคือลักษณะงาน โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครสาธารณสุข การศึกษาของ เกศินี วีรศิลป์ และคณะ (2564) พบว่า อสม.เป็นบุคลากรที่มีความสำคัญในระบบสุขภาพ แต่ต้องเผชิญกับภาระหน้าที่ที่หลากหลาย ทั้งงานด้านสาธารณสุขและหน้าที่ในครอบครัว ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเครียด การศึกษาของ คัชนียา หวานอารมณ์ และคณะ (2562) พบว่า ปัจจัยด้านจิตสังคมและสภาวะการทำงานส่งผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของ อสม. นอกจากนี้ การศึกษาของ อ้อมใจ แต้เจริญวิริยะกุล และคณะ (2562) ยังพบว่า ปัจจัยด้านลักษณะงาน ทัศนคติต่องาน และความรู้ทักษะในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับระดับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ โดยมีกรอบแนวคิดในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม
1. ลักษณะงาน 2. ทัศนคติต่องาน 3. ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน 4. การสนับสนุน	ความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ทั้งหมด 12 ตำบล รวมจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 2,735 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) จะได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 335 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากอาสาสมัครสาธารณสุขที่มาร่วมประชุมและอบรมในช่วงเวลาที่ทำการเก็บข้อมูล

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาในการเป็น อสม. เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน 6 ข้อ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยคัดสรร ได้แก่ ลักษณะงาน ทัศนคติต่องาน ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน และการสนับสนุน เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5

ISSN: 3088-3296 (Online)

ระดับ ตามแบบของ Likert Scale จำนวน 40 ข้อ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความเครียดของ อสม. เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.89

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอปากช่อง และประสานงานกับหัวหน้าอาสาสมัครสาธารณสุขในแต่ละตำบล เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลในช่วงเวลาที่มีการจัดประชุมและอบรมอาสาสมัครสาธารณสุข โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการตอบแบบสอบถาม และสิทธิในการปฏิเสธหรือถอนตัวจากการเข้าร่วมการวิจัย รวมทั้งการรักษาความลับของข้อมูลให้แก่ผู้เข้าร่วมการวิจัย ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เวลา 2 เดือน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน - กรกฎาคม 2566

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และระดับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข และใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1. ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขส่วนใหญ่มีความเครียดระดับปานกลาง จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 73.1 รองลงมามีความเครียดระดับน้อย จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 12.8 มีความเครียดระดับสูง จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 และมีความเครียดระดับรุนแรง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 6.6 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยความเครียดโดยรวมพบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขมีค่าเฉลี่ยความเครียด เท่ากับ 2.48 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

วัตถุประสงค์ที่ 2. ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะงานมีค่าความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียด (r=.162**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า เมื่อลักษณะงานมีความซับซ้อนและหนักมากขึ้น ความเครียดจะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ปัจจัยด้านทัศนคติต่องานมีค่าความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียด (r=.132*) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และปัจจัยด้านความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานมีค่าความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียด (r=.189**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่ปัจจัยด้านการสนับสนุนมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเครียดในระดับต่ำ และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์สัมประสิทธิ์ แบบเพียร์สัน ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความเครียด

	ลักษณะงาน	การสนับสนุน	ทัศนคติต่องาน	ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน	ความเครียด
ลักษณะงาน	-				
การสนับสนุน	.591**	-			
	.000				
ทัศนคติต่องาน	.757**	.673**	-		
	.000	.000			
ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน	.705**	.612**	.742**	-	
	.000	.000	.000		
ความเครียด	.162**	-.027	.132*	.189**	-
	.003	.637	.016	.001	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขส่วนใหญ่มีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 73.1 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาสาสมัครสาธารณสุขมีภาระหน้าที่ที่หลากหลาย ทั้งงานด้านสาธารณสุขในชุมชนและหน้าที่ในครอบครัว ซึ่งต้องใช้เวลาและความพยายามในการปรับสมดุลระหว่างบทบาทต่างๆ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ เอื้อญาติ ชูชื่น และคณะ (2564) ที่พบว่า ผู้ดูแลผู้ป่วยจิตเวชในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีความวิตกกังวลและความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับการศึกษาของ กชพรรณ ลัภโนปกรณ์ และคณะ (2562) ที่พบว่า บุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีมีความเครียดอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าปัจจัยด้านลักษณะงาน ทัศนคติต่องาน และความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาสาสมัครสาธารณสุขมีภาระงานที่หลากหลายและซับซ้อน ต้องใช้ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานหลายด้าน ซึ่งหากขาดความพร้อมหรือการสนับสนุนที่เพียงพอ อาจทำให้เกิดความเครียดได้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ ธนากร โพนสูง และคณะ (2565) ที่พบว่า ระดับความเครียดของพยาบาลวิชาชีพมากที่สุดคือลักษณะงาน และสอดคล้องกับการศึกษาของ วิภัสสร มากนคร และคณะ (2563) ที่พบว่า ปัจจัยด้านการทำงานและปัจจัยทางครอบครัวส่งผลต่อความเครียดของเจ้าหน้าที่งานเวชระเบียนโรงพยาบาลศิริราช

นอกจากนี้ การศึกษาของ ศิริลักษณ์ สุธรรม และคณะ (2563) ยังพบว่า ปัจจัยในการทำงาน (ด้านลักษณะงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านโครงสร้างและสภาพแวดล้อมขององค์กร) ส่งผลเชิงลบต่อความเครียดในการทำงาน จากการวิจัยครั้งนี้จะเห็นได้ว่า ด้านทัศนคติต่องานและความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) แสดงให้เห็นว่า ทั้งลักษณะงาน

ทัศนคติต่องาน และความรู้ทักษะเกี่ยวกับการทำงานล้วนมีความสำคัญที่อาจจะเป็นตัวแปรที่กระทบกับความเครียดได้

สอดคล้องกับการศึกษาของ ประภากร ใจบุญ (2564) ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเครียดในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับต่ำ ลักษณะงานด้านความหลากหลายของทักษะ ด้านการได้รับข้อมูลย้อนกลับของงาน ด้านความเด่นชัดของงาน ด้านความอิสระในการทำงาน ด้านความสำคัญของงาน และสภาพแวดล้อมการทำงานด้านความมั่นคงปลอดภัย และการศึกษาของ เมธี สุทธิศิลป์ และคณะ (2565) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลและสามารถที่จะทำนายการเผชิญความเครียดของผู้ดูแลผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ทัศนคติต่อการดูแลผู้สูงอายุ ความรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคเบาหวาน สัมพันธภาพในครอบครัว ระยะเวลาในการดูแล และอายุ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้สามารถร่วมทำนายการเผชิญกับความเครียดของผู้ที่ดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานได้

จากการอภิปรายด้วยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาทำให้เห็นว่า ปัจจัยด้านลักษณะงาน ทัศนคติต่องาน และความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน มีผลต่อความเครียดสำหรับคนวัยทำงานในหลายๆ องค์กร โดยเฉพาะองค์กรด้านสุขภาพหรือสาธารณสุข ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ที่พบว่าปัจจัยทั้ง 3 ด้านมีความสัมพันธ์กับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ได้องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข โดยพบว่า ปัจจัยด้านลักษณะงาน ทัศนคติต่องาน และความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียด ขณะที่การสนับสนุนมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเครียด ซึ่งองค์ความรู้นี้สามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนามาตรการหรือแนวทางในการลดความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข โดยการปรับปรุงลักษณะงานให้มีความชัดเจน พัฒนาทัศนคติที่ดีต่องาน เสริมสร้างความรู้และทักษะที่จำเป็น และเพิ่มการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ องค์ความรู้นี้ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับบุคลากรด้านสุขภาพและสาธารณสุขท่านอื่นๆ ที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกัน เพื่อป้องกันและลดปัญหาความเครียดในการทำงาน

สรุป

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยคัดสรรที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความเครียดและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ อาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 335 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) อาสาสมัครสาธารณสุขส่วนใหญ่มีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 73.1 2) ปัจจัยคัดสรรที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข ได้แก่ ลักษณะงาน (r=.162**) ทัศนคติต่องาน (r=.132*) ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน (r=.189**) และการสนับสนุน (r=-.027) โดยปัจจัย 3 ด้านแรกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียด ขณะที่การสนับสนุนมีความสัมพันธ์ทางลบ

กับความเครียด ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาและสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขให้มีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดความเครียดและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขส่วนใหญ่มีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง และมีบางส่วนที่มีความเครียดระดับสูงถึงรุนแรง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพจิต โดยจัดกิจกรรมลดความเครียด การให้คำปรึกษา และการติดตามประเมินความเครียดอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ลักษณะงาน ทัศนคติต่องาน และความรู้ทักษะในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับความเครียด ขณะที่การสนับสนุนช่วยลดความเครียดได้ ดังนั้นควรปรับปรุงลักษณะงานให้เหมาะสม พัฒนาทัศนคติและแรงจูงใจ เสริมสร้างความรู้ทักษะ และเพิ่มการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญเกี่ยวกับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุข ควรขยายการศึกษาไปยังพื้นที่หรือบริบทอื่น รวมถึงศึกษาปัจจัยเพิ่มเติมและใช้วิธีวิจัยที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถนำไปพัฒนาการดูแลอาสาสมัครสาธารณสุขได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กชกร ธรรมนำศีล, et al. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลสถาบันเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร. *วารสารสุขภาพกับการจัดการสุขภาพ*, 7(1), 61–62.

เกศินี วีรศิลป์, et al. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินการหมู่บ้านจัดการสุขภาพ ตำบลร้องกวาง อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่. *วารสารรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 1(5), 1–4.

คัชนียา หวานอารมณ์, et al. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลปลักแรด อำเภอบางละกำ จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 1(1), 14–15.

ธนากร โพนสูง, et al. (2565). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). *วารสารวิจัยนวัตกรรมและหลักฐานเชิงประจักษ์*, 1(1), 13.

ประภากร ใจบุญ. (2564). อิทธิพลของลักษณะงานและสภาพแวดล้อมที่มีต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการเทคโนโลยีอีสเทิร์น*, 18(1), 92.

พระกิติคุณ สิริคุโณ. (2565). การแก้ปัญหาความเครียดด้วยหลักธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารนิสิตวัง*, 24(2), 136–137.

เมธี สุทธิศิลป์, et al. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเผชิญความเครียดของผู้ดูแลผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานในเขตอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก. *วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน*, 8(1), 73.

วิภัสสร นาคนคร, et al. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดของเจ้าหน้าที่งานเวชระเบียนโรงพยาบาลศิริราช. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ*, 12(2), 249.

ศศิพิมล แสงจันทร์, et al. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 12(2), 218–219.

ศิริลักษณ์ สุธรรม, et al. (2563). อิทธิพลของปัจจัยในการทำงานต่อความเครียดในการทำงานที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานระดับปฏิบัติการโรงงานอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 16(2), 78.

อ้อมใจ แต้เจริญวิริยะกุล, et al. (2562). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความเครียดของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลพระอาจารย์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก. *วารสารการพยาบาล การสาธารณสุข และการศึกษา*, 20(2), 84–85.

อุทัย ภูมิประมาณ, et al. (2565). การบำบัดความเครียดของคนวัยทำงานตามหลักพุทธธรรม. *วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 8(2), 33–34.

เอื้อญาติ ชูชื่น, et al. (2564). ความวิตกกังวล ความเครียด และคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลผู้ป่วยจิตเวชในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. *วารสารพยาบาลตำรวจ*, 14(2), 339.

วารสาร มนุษย์และชีวิตศึกษา
Journal of Human and Life Studies

ISSN: 3088-3296 (Online)